

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ І КОНЦЕНТРАЦІЇ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ПРИ ЙОГО ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ

О. В. Клименко,
Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку

У статті проаналізовані показники стану страхового ринку України за 2018–2019 рр. Зазначено, що розвиток страхового ринку в останні роки має позитивну динаміку, що свідчить про дієвість і управлінську здатність системи державного регулювання. Досліджено рівень концентрації страхового ринку України та визначено основні тенденції розвитку конкуренції на ньому. Обґрунтовано необхідність посилення контролю й регулювання концентрації страхового ринку. Здійснено аналіз методології оцінки концентрації страхового ринку на основі значень індексу Герфіндаля–Гіршмана. Показано, що в Україні з 2018 по 2019 р. цей індекс відносно ризикових видів страхування і страхового ринку в цілому зменшувався. Установлено згідно з прийнятою градацією рівнів концентрації фінансових ринків за допомогою індексу Герфіндаля–Гіршмана, що страховий ринок України відповідає ступеню низької концентрації. Зазначено, що хоча концентрація ринку страхування життя в останні роки визначається як помірна, сукупна частка валових страхових премій, зібраних трьома найбільшими страховими компаніями у 2017–2019 рр., перевищувала 50% надходжень усіх валових страхових премій. За українським законодавством такий показник сукупної частки страхових премій, зосереджених у трьох компаніях, визначає цей ринок як монопольний. Запропоновано вдосконалити методологію оцінки концентрації страхового ринку в напрямі підвищення її інформативності і достовірності. Визнано доцільним на доповнення до значень індексу Герфіндаля–Гіршмана в цілому по страховому ринку України розраховувати цей індекс також у розрізі регіонів, за видами страхування, окремо за галузями. Рекомендовано методику оцінки концентрації страхового ринку затвердити на державному рівні. Запропоновано заходи щодо прискорення розвитку ринку страхових послуг України шляхом удосконалення системи його регулювання.

Ключові слова: ринок страхування; розвиток; проблеми; конкуренція; концентрація; індекс Герфіндаля–Гіршмана; регулювання.

METHODOLOGY OF ASSESSING THE CONDITION AND CONCENTRATION OF THE INSURANCE MARKET UNDER ITS STATE REGULATION

O. V. Klymenko,
National Securities and Stock Market Commission

One of the urgent tasks in the field of public management of financial markets is to improve the regulation of the insurance market. The indicators of the state of the insurance market of Ukraine for 2018–2019 are analyzed. The development of the insurance market in recent years has had a positive dynamics, which indicates the effectiveness and management capacity of the state regulation system. The level of concentration of the insurance market of Ukraine is analyzed. The main trends in competition in this market are identified. The need to strengthen control and regulation of the concentration of the insurance market is substantiated. The methodology used to study the concentration of the insurance market based on the values of the Herfindahl–Hirschman index is considered. It is shown that in Ukraine in the period from 2018 to 2019 the values of this index relative to risky types of insurance and the insurance market as a whole decreased. According to the accepted gradation of levels of concentration of financial markets with the help of the Herfindahl–Hirschman index, the insurance market of Ukraine corresponds to the degree of low concentration. The concentration of the life insurance market in recent years is defined as moderate. But the total share of gross insurance premiums collected by the three largest insurance companies in 2017–2019 exceeded 50 % of all gross insurance premiums. Under Ukrainian law, this indicator of the total share of insurance premiums concentrated in the three companies determines this market as a monopoly. It is recommended to improve the methodology for assessing the concentration of the insurance market in order to increase its informativeness and reliability. In addition to the values of the Herfindahl–Hirschman index in general for the insurance market of Ukraine, it is advisable to calculate this index also in terms of regions, by type of insurance, separately by industry. It is recommended to approve the methodology for assessing the concentration of the insurance market at the state level. Measures to accelerate the development of the insurance services market of Ukraine by improving the system of its regulation are proposed.

Keywords: insurance market; development; problems; competition; concentration; Herfindahl–Hirschman index; regulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Потенційні можливості ринку страхових послуг не реалізовані, а його ефективність суттєво поступається аналогічним ринкам країн Європейського Союзу (ЄС). Так, відношення страхових премій до валового внут-

рішнього продукту (ВВП) у 2019 р. в Україні становило 1,3 %, у 2018 р. ~ 1,4 %. Частка чистих страхових премій відносно ВВП у 2018–2019 рр. становила 1 %, у державах ЄС – на рівні 7,2 % при тому, що і ВВП в європейських країнах значно більший. Частка страхових платежів за особистим страхуванням в Україні становить 4–5 %,

© Клименко О. В., 2020

у країнах Європи ~ 60 %. Відношення страхових виплат до страхових премій в Україні у 2019 р. становило 27,1 %. В ЄС – на рівні ~ 40 %. Позитивним є те, що питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за 2019 р. становила 74,7 %, що на ~ 5 % більше порівняно з 2018 р. Зазначимо, що Нацкомфінпослуг розраховує чисті страхові премії (виплати) як валові страхові премії (виплати) за мінусом частки страхових премій (виплат), які сплачуються перестраховикам-резидентам. Ці відомі дані свідчать про необхідність удосконалення системи і механізмів державного регулювання страхового ринку України. Одним із напрямів удосконалення регулювання має бути посилення контролю з боку держави за концентрацією суб'єктів господарювання на страховому ринку і забезпечення на ньому конкурентного середовища. Викладене вище зумовлює актуальність дослідження методологічних та практичних аспектів указаної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Одним із актуальних завдань у сфері державного управління фінансовими ринками є удосконалення регулювання ринку страхування. Система державного регулювання має створювати умови і стимулювати економічну конкуренцію

проаналізовано роботи зазначеного напрямку. Викладені в літературі напрацювання свідчать, що вдосконалення методології оцінки концентрації на страховому ринку потребує подальшого глибокого дослідження (Пурій, 2018; Золотарьова, 2017, с. 413–420), зважаючи на підвищення актуальності цієї теми.

Метою статті є обґрунтування теоретичних і методологічних засад поліпшення оцінки концентрації ринку страхування України та розробка науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання зазначеного ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У роботі (Клименко, 2020, с. 39–48) розглянуто показники діяльності страхового ринку України за період з 2005 по перше півріччя 2019 р. включно. Розрахована матриця коефіцієнтів кореляції між ВВП, розмірами заробітної плати і пенсії в Україні і фінансовими показниками страхового ринку. На розвиток здійсненого в указаній вище роботі аналізу в табл. 1 наведені ці показники повністю за 2019 рік. Наголосимо на тому, що ВВП, величини середніх заробітної плати і пенсії суттєво зросли порівняно з цими показниками за підсумками 2018 р.

Стосовно ринку страхування слід зазначити, що основний показник діяльності цього ринку, а саме величина валових страхових премій, також

Таблиця 1. Показники стану страхового ринку України за підсумками 2019 р.*

ВВП	Середня заробітна плата, грн/дол	Кількість СК, одиниць	Валові страхові премії	Рівень страхових виплат, %
3974564	9205,2	233	53001,2	27,1
153781,0	356,2		1992,5	

* Розмірність ВВП і валових страхових премій: у чисельнику – млн грн; у знаменнику – млн дол. США; курс гривні відносно дол. США прийнятий середнім за період і дорівнює 25,8456.

Джерело: таблиця складена автором за даними Нацкомфінпослуг (Підсумки діяльності, 2019), Державної служби статистики України (Державна служба, 2019) і НБУ (Основні показники).

на страховому ринку України. Показником наявності або відсутності конкуренції і монополізації ринку є рівень його концентрації. При цьому важливо мати методики достовірної оцінки рівня концентрації страхового ринку в цілому, а також окремих секторів ринку. Аналіз наукової літератури засвідчив, що питання концентрації і конкуренції на ринках небанківських фінансових послуг, зокрема на страховому ринку, розглядалися в працях вітчизняних науковців (Шірінян, Шірінян, 2019, с. 37–48; Шірінян, Шірінян, 2017, с. 34–51; Головка-Марченко, 2013, с. 46–48; Зінчик, Момот, 2013; Абакуменко, 2013, с. 302–310; Малікова, 2017, с. 76–79; Гаманкова, 2009, с. 80–87; Діба, 2016, с. 80–82; Нечипорук, 2010; Шумелда, 2007, с. 4–7 та ін.). У наших статтях (Клименко, 2019, с. 55–69; Клименко, 2020, с. 39–48)

засвідчив позитивну динаміку. При цьому дані за 2019 р. принципово не змінили матрицю кореляційних зв'язків (коефіцієнтів) між фінансовими показниками страхових компаній (СК) та ВВП, величинами середньої заробітної плати і середньої пенсії в Україні (Клименко, 2020, с. 39–48).

Розрахунки, уточнені з допомогою даних табл. 1, підтвердили основний висновок, що обсяги небанківських фінансових послуг в Україні залежать переважно від матеріального становища населення держави, тобто від доходів громадян, заробітної плати працюючих і рівня пенсійного забезпечення. Оскільки розміри середньої зарплати та середньої пенсії безпосередньо залежать від стану економіки держави, а саме від її ВВП (див. рис. 1), то фінансові показники більшості ринків небанківських фінансових послуг,

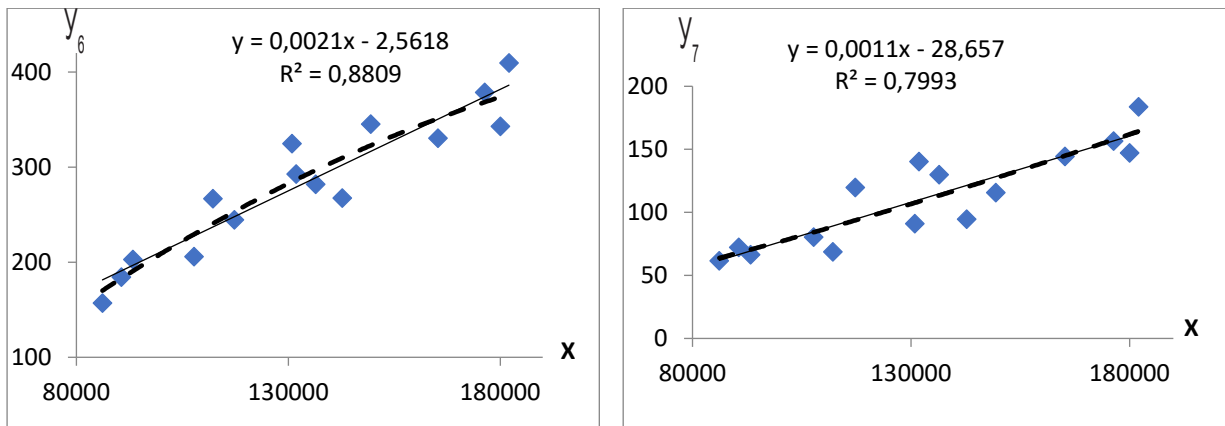

Рис. 1. Залежності середніх величин заробітної плати (Y_6) і середньої пенсії (Y_7) від ВВП (X)

зокрема страхового ринку, тісно пов'язані з ВВП. При цьому коефіцієнт кореляції обсягів валових страхових премій є більшим відносно середньої пенсії, ніж відносно заробітної плати. На рис. 1, 2 показник R^2 означає квадрат коефіцієнта кореляції R .

Слід зазначити, що внесення в розрахунки значення ВВП за повний 2019 р. замість його значення за перше півріччя того самого року зменшило коефіцієнти кореляції залежностей обсягів валових страхових премій Y_3 , зібраних на страховому ринку, та активів за балансом Y_1 СК від ВВП (X). Але загальна тенденція до збільшення цих показників при зростанні ВВП є незмінною. Активи за балансом і обсяги сплачених статутних фондів СК демонструють високу залежність від обсягів валових страхових премій (рис. 2).

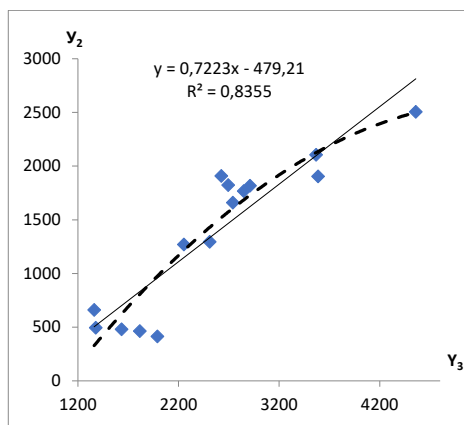

Рис. 2. Залежність обсягів сплачених страховими компаніями статутних фондів Y_2 від обсягів валових страхових премій Y_3

Наведені дані разом з даними, представленими в статті (Клименко, 2020, с. 39–48), дають

можливість прогнозувати розвиток страхового ринку України на середньострокову перспективу. Наприклад, екссекретар РНБО України О. Данилюк у газеті «Факти» (21–27 травня 2020, с. 5) висловив припущення, що у зв'язку з пандемією коронавірусу передбачене урядом держави падіння ВВП на 4,8 % і прискорення інфляції до 6,7 % може бути гіршим і досягти 10 %. Нескладні розрахунки, виконані з використанням установлених і викладених у цій статті і роботі (Клименко, 2020, с. 39–48) залежностей, свідчать, що навіть при такому негативному сценарії розвитку економіки України страховий ринок збереже свою дієздатність.

Ступінь монополізації страхового ринку і рівень конкуренції на ньому характеризують показники його концентрації. Під поняттям «концентрація» на страховому ринку будемо розуміти процес зосередження зібраних страхових премій в обмеженій кількості СК. Таке визначення поняття є спрощеним, але достатнім для оцінки розвитку страхового ринку та ефективності системи його державного регулювання. Концентрацію на ринку страхування розглядатимемо як суперництво суб'єктів ринку.

Основним показником, за допомогою якого оцінюється рівень концентрації на страховому ринку України, є індекс Герфіндала–Гіршмана (ННІ), який розраховується за формулою, $ННІ = \sum_{i=1}^N S_i^2$, де S_i – ринкова частка компанії i ; N – кількість компаній на ринку. При цьому концентрацію страхового ринку в Україні визначають за обсягами надходжень валових страхових премій (Шірінян, Шірінян, 2019, с. 37–48; Шірінян, Шірінян, 2017, с. 34–51; Клименко, 2019, 55–69 та ін.). Відповідно S_i – це частка страхових премій, яку має i -та СК у загальному обсязі страхових премій на ринку. Для оцінки ступеня

концентрації на ринку страхових послуг в Україні використовують такі діапазони значень HNI . Так, концентрація на ринку вважається незначною, якщо $HNI < 1000$, середньою – якщо $1000 \leq HNI \leq 1800$ і високою – якщо $HNI > 1800$.

Кількість страхових компаній, обсяги валових страхових премій та значення індексу Герфіндаля–Гіршмана у 2018–2019 рр. на страховому ринку України наведені в табл. 2. Орієнтуючись на наведені вище граничні значення HNI , Нацкомфінпослуг вважала, що концентрація на ринку ризикових видів страхування і в цілому по страховому ринку України є незначною, а на ринку страхування життя – помірною. Але за даними Нацкомфінпослуг за 2019 р., на ринку «Life» страхування (СК «Life» – страхові компанії, які здійснюють страхування життя; СК «non Life» – страхові компанії, які здійснюють інші види страхування) перші 3 компанії–лідери отримували більше ніж 57,6 % надходжень усіх валових страхових премій. Частка 10 найуспішніших СК становила 96,7, а частка 20 – 100 %.

У табл. 2 HNI_{min} розраховується за формулою $HNI_{min} = 10000/N$, де N – кількість СК на ринку (Шірінян, Шірінян, 2019, с. 18–38). Висновок Нацкомфінпослуг про те, що концентрація СК на ринку страхування «Life» є помірною, не корелюється з наведеними вище даними за частками Топ 3, Топ 10 и Топ 20. Такий висновок не відповідає і ст. 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 05 липня 2011 р., згідно з яким монополієм вважається становище на ринку, коли сукупна частка не більше від трьох суб'єктів господарювання (у нашому випадку – СК) перевищує 50 %.

Таблиця 2. Значення індексу HNI та показника HNI_{min} на страховому ринку України за підсумками 2018–2019 рр.

Роки	Кількість СК на ринку N , одиниць	HNI за ризиковими видами страхування	HNI із страхування життя	HNI у цілому по ринку	HNI_{min}	N_{opt}	ϵ_{HNI}
2018	281	248	1441	219	35,6	46	3,76
2019	233	231	1517	204	43,3	49	5,15

Джерело: таблиця складена автором за даними Нацкомфінпослуг (Підсумки діяльності, 2019).

Отже, можна зробити висновок, що суттєва монополізація ринку страхування життя пов'язана не з тим, що потужні СК «Life» витіснили слабких конкурентів з ринку, а з тим, що цей ринок в Україні не забезпечує прибутковості бізнесу з надання страхових послуг. Тож певні СК відмовляються від цього напрямку діяльності. Наголосимо на тому, що кількість СК «Life» станом на 31 грудня 2019 р. становила лише 23, що вкрай недостатньо для держави з такою великою

чисельністю населення, якою є Україна. У 2018 р. на українському ринку працювало 30 СК «Life». Якщо кількість СК «Life» зменшилася внаслідок позбавлення ліцензій неплатоспроможних і недобросовісних страхових компаній, то це слід вважати позитивним результатом. Але якщо український ринок залишили компанії через несприятливі умови праці, то ситуація вимагає виправлення і життя необхідних заходів щодо регулювання з боку державних органів. У такому разі виправляти ситуацію потрібно не з допомогою антимонопольних заходів, а шляхом створення державою більш сприятливих умов для розвитку страхового бізнесу у секторі «Life» і сприяння збільшенню обсягів валових страхових премій у цьому секторі страхування. Це є функцією регулюючих органів державної влади, передусім регулятора ринків небанківських фінансових послуг.

Методологія оцінки концентрації ринку страхування потребує вдосконалення. Використання єдиного індикатора, а саме індексу Герфіндаля–Гіршмана, недостатньо для глибоких оцінок та коментарів з приводу рівня монополізації чи концентрації на страховому ринку України. Необхідне введення додаткових показників, критеріїв, коефіцієнтів для підвищення достовірності оцінювання ступеня монополізації страхового ринку. Дані HNI у табл. 2, які традиційно використовуються для оцінки рівня концентрації на страховому ринку і ступеня його монополізації, надають лише орієнтовну інформацію відносно цих питань. Водночас органам державного управління потрібні поглиблена методологія і додаткові показники оцінювання стану концентрації страхового ринку

для визначення напрямів і розробки програми вдосконалення механізмів його регулювання. Така методологія відносно ринку банківських послуг України викладена в праці (Шірінян, Шірінян, 2019, с. 18–38). Запропоновані також додаткові показники диспропорцій у розподілі банківських послуг, які можна визначати за кількістю гравців на ринку або за індексом Герфіндаля–Гіршмана. Деякі із цих показників доцільно використовувати і відносно ринку страхових послуг.

Значення запропонованих у цій статті показників HNI_{\min} , ε_{HNI} , N_{opt} відносно ННІ в цілому по ринку України наведені в табл. 2. Наголосимо на тому, що HNI_{\min} – це мінімальне значення індексу Герфіндаля–Гіршмана, яке розраховується за формулою $HNI_{\min} = 10000/N$ і відповідає рівномірному розподілу валових страхових премій для фактичної кількості N працюючих на ринку страхових компаній. Названа оптимальною N_{opt} кількість СК відповідає кількості страхових компаній, яка була б на ринку в разі припущення рівномірного розподілу сумарного обсягу серед СК страхових премій, зібраних на страховому ринку, і фактичному значенню показника HNI , та визначається як $N_{opt} = 10000/HNI$. Ступінь нерівномірності розподілу ринку за кількістю СК деталізує показник $\varepsilon_{HNI} = (N - N_{opt})/N_{opt}$. Цей вираз ідентичний показнику ступеня нерівномірності розподілу ринку за показником конкуренції HNI : $\varepsilon_{HNI} = |HNI - HNI_{\min}|/HNI_{\min}$. Зауважимо, що $\varepsilon_N = \varepsilon_{HNI}$. За висновком роботи (Шірінян, Шірінян, 2019, с. 18–38), чим менше значення показника $\varepsilon_N = \varepsilon_{HNI}$, тим краще для ринку: диспропорцій менше і ринок рівномірніше розподіляється серед гравців (у нашому розгляді щодо розподілу валових страхових премій серед СК).

Порівняння значень показника ε_{HNI} у 2018 і 2019 р. (див. табл. 2) свідчить, що нерівномірність розподілу валових страхових премій серед СК, які працюють на страховому ринку, у 2019 р. зменшилася до 3,76. Наскільки цей показник відображає тенденцію до послаблення концентрації на страховому ринку України, покаже час. За період з 2003 по 2019 р. значення ε_{HNI} змінювалися від максимального значення $\varepsilon_{HNI} = 11,0$ у 2004 р. до його мінімального значення $\varepsilon_{HNI} = 3,76$ у 2019 р. Протягом 2005–2018 рр. значення ε_{HNI} змінювалося в межах 5,2–7,0 без прояву будь-якої явної закономірності. Судячи з оцінок, наведених у статті (Шірінян, Шірінян, 2019, с. 18–38), показник ε_{HNI} відносно диспропорцій розподілу банківських послуг в Україні протягом 2006–2014 рр. мав приблизно такі самі значення.

При позитивному ставленні до пропозиції використовувати показники HNI_{\min} , N_{opt} , ε_{HNI} для оцінювання концентрації страхового ринку розглядати ці показники необхідно обережно, враховуючи їх специфіку. Наприклад, беззаперечним є постулат, згідно з яким кількість СК, брокерів, страхових агентів на страховому ринку України необхідно збільшувати в разі для підвищення ефективності цього ринку і зменшення його концентрації. Але згідно з даними табл. 2 значення показника N_{opt} , визначеного авторами статті (Шірінян, Шірінян, 2019, с. 18–38) як оптимальна

кількість гравців на ринку, значно менше, ніж фактична кількість компаній, що надають страхові послуги. Показник N_{opt} не можна вважати оптимальною кількістю СК на страховому ринку, якщо поняття «оптимальність» розглядати в широкому розумінні. N_{opt} – це умовна величина, штучний показник, який може бути корисним для розгляду. Цей показник можна розглядати як умовну характеристику ринку у випадку $S_i = Const$, тобто при цілком рівномірному розподілі валових страхових премій між усіма СК на ринку. Але на практиці ситуація, коли всі СК матимуть однакові частки S_i страхових премій, нереальна. Найбільш імовірною слід вважати ситуацію, коли розподіл часток S_i певною мірою відповідатиме нормальному закону розподілу Гаусса. Тому з наукового погляду при оцінюванні концентрації на страховому ринку важливо розглядати характер розподілу часток страхових премій між СК, що працюють на ринку. Можливо, дисперсію та коефіцієнт варіації розподілу часток доцільно розглядати як додаткові показники концентрації ринку.

Значення ННІ в цілому по ринку страхових послуг має зменшуватися при збільшенні кількості страхових компаній та обсягів зібраних страхових премій. Зниження ННІ при зменшенні кількості СК на ринку можливе лише в тому випадку, якщо ринок залишають СК, які займали відносно велику частку ринку, і внаслідок цього ринкові частки компаній, які залишилися на ринку, вирівнялися. Вплив на концентрацію в такій ситуації залежить від сукупної частки ринку, яку займали видалені з нього СК і як була розподілена їх частка серед компаній, що залишилися на ринку.

Апріорі вважається, що чим більша кількість СК на ринку, тим гостріша конкуренція, особливо, якщо значення індексу ННІ є невеликими. Але в реальності таке припущення не завжди підтверджується. Сильна конкуренція між компаніями може бути навіть на ринку з високою концентрацією. Наприклад, ринок страхування життя (ринок СК «Life») в Україні є досить концентрованим (див. табл. 2). У сфері «Life» страхові послуги в 2019 р. надавали лише 23 СК. При цьому між собою ці страхові компанії жорстко конкурують, ведуть боротьбу за клієнтів. Великі значення ННІ, як правило, свідчать про те, що на ринку діють ТОП СК, які збирають левову частку страхових премій. Але працюють і невеликі СК, які присутні на ринку, і їх частка у загальному обсязі порівняно невелика. ТОП СК конкурують між собою, усі інші СК фактично відіграють роль статистів. Подібна ситуація є реальною навіть при великій кількості СК, що працюють на ринку. Таким чином, конку-

ренція на страховому ринку то загострюється, то послаблюється як при високій, так і при відносно незначній концентрації цього ринку. Регулятор страхового ринку має враховувати зазначені нюанси.

Конкуренція на ринку, як правило, посилюється при зменшенні сумарного обсягу зібраних на ринку страхових премій. Деякі СК не витримують конкуренцію і вимушені припинити діяльність.

Відносно оптимальної кількості СК для роботи на страховому ринку держави доцільно розглянути й інші підходи, ніж ті, що запропоновані у ґрунтовних наукових працях (Шірінян, Шірінян, 2017; Шірінян, Шірінян, 2019). Передусім необхідно відштовхуватися від загального обсягу зібраних на ринку валових страхових премій (див. табл. 1) і витрат страхових компаній на забезпечення їх функціонування на ринку. Ці витрати складаються із собівартості наданих страхових послуг та хоча б невеликого прибутку. Собівартість складається із страхових виплат, заробітної плати співробітників, податків, утримання офісу та інших загальноприйнятих витрат для будь-якого підприємства. Очевидно, що навіть за сприятливої ситуації на ринку, коли зібрані валові премії рівномірно розподіляються між страховими компаніями і ринкова частка S_i кожної i -ї компанії однакова ($S_i = \text{const}$), то максимальна кількість N_{\max} компаній, які можуть беззбитково працювати на ринку, дорівнює частці від ділення сумарного обсягу зібраних страхових премій на собівартість функціонування однієї СК. Величину N_{\max} у першому наближенні можна вважати і оптимальною кількістю СК на ринку. Отримана оцінка буде орієнтовною, оскільки кожна окрема СК витрачає різні кошти на своє функціонування і встановлює для себе різний поріг рентабельності. Але такий підхід до визначення N_{\max} має реальне підґрунтя, на відміну від штучно вигаданих показників, які також можуть бути корисними.

Список використаних джерел

- Абакуменко О. В. Моделювання рівня конкуренції на фінансовому ринку України. *Бізнесінформ*. 2013. № 5. С. 302–310.
- Базилевич В. Д. Страхування : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2008. С. 1019.
- Гаманкова О. О. Інформаційні вади дослідження ступеня монополізації ринку страхових послуг України. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 10. С. 80–87.
- Головко-Марченко І. С. Сутність поняття конкурентоспроможності підприємства. *Економіка підприємства. Технічний аудит і резерви виробництва*. 2013. № 5/3 (13). С. 46–48.
- Дыба В. А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній України. *Економіка та держава*. 2016. № 11. С. 80–83.

На розвиток цього підходу можна стверджувати, що розроблені у США граничні значення індексу Герфіндаля–Гіршмана, які визначають ступінь концентрації страхового ринку ($HHI < 1000$ – незначна концентрація; $1000 \leq HHI < 1800$ – середня; $HHI > 1800$ – висока), потребують уточнення для умов України. Це пояснюється тим, що обсяги зібраних страхових премій на страховому ринку України і, відповідно, кількість СК, непорівнянні із цими показниками страхових ринків США, а також країн ЄС.

Результати досліджень засвідчили, що в Україні необхідно узаконити унормовану методику оцінювання конкурентного середовища на ринку страхових послуг з обґрунтуванням бази розрахунку та кількості СК, яку необхідно брати для обчислення відповідних показників. Без опрацювання і затвердження на державному рівні методики, обґрунтованої теоретично та апробованої на практиці, без надання їй офіційного статусу висновки будь-кого щодо визначення рівня концентрації ринку страхування на підставі тільки індексу HHI , розрахованого за даними обсягів валових страхових премій, не будуть гарантувати достовірність оцінок і відповідати масштабу питання, що розглядається.

Висновки. Таким чином, обґрунтовано, що інформативність оцінки концентрації страхового ринку доцільно підвищувати шляхом розрахунку індексу Герфіндаля–Гіршмана не тільки по страховому ринку України в цілому, а й у розрізі регіонів, а також за видами страхування, галузевої сегментації (окремо автотранспортне, медичне страхування, страхування власності і т. ін.). Така деталізація потребує трудомістких досліджень. Але інформативність результатів буде значно вищою. Методику оцінки конкурентного середовища на ринку страхових послуг необхідно затвердити на державному рівні.

References

- Abakumenko, O. V. (2013). Modeliuvannia rivnia konkurentstii na finansovomu rynku Ukrainy. *Biznesinform*. № 5. S. 302–310 [in Ukrainian].
- Bazylevych, V. D. (2008). Strakhuvannia: Pidruchnyk. Za red. V. D. Bazylevycha. Kyiv : Znannia. P. 1019 [in Ukrainian].
- Hamankova, O. O. (2009). Informatsiini vady doslidzhenia stupenia monopolizatsii rynku strakhovykh posluh Ukrainy. *Aktualni problemy ekonomiky*. № 10. P. 80–87 [in Ukrainian].
- Holvko-Marchenko, I. S. (2013). Sutnist poniattia konkurentospromozhnist pidpriemstva. *Jekonomika predprijatija. Tehnicheskij audit i rezervy proizvodstva*. № 5/3 (13). P. 46–48 [in Ukrainian].
- Dyba, V. A. (2016). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku strakhovykh kompanii Ukrainy. *Ekonomika ta derzhava*. № 11. P. 80–83 [in Ukrainian].

- Про захист економічної конкуренції : Закон України від 05.07.2011 № 3567-VI. URL: <http://www.rada.gov.ua>
- Зінчик С. М., Момот О. М. Поняття конкурентоспроможності як економічної категорії суспільного розвитку. *Актуальные вопросы повышения конкурентоспособности государства, бизнеса и образования в современных экономических условиях* : междунар. науч.-практ. интернет-конф., Полтава, 14–15 февр. 2013. С. 1/2–2/2. URL: http://www.confcontact.com/20130214_econ/1_zinchik.htm#tabs_9
- Золотарьова О. В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. С. 413–420.
- Клименко О. В. Напрями вдосконалення регулювання ринку страхування. *Економіка України*. 2019. № 7–8. С. 55–69.
- Клименко О. В. Державне регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні в умовах євроінтеграції. *Вісник Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Серія «Державне управління»*. 2020. № 1. С. 39–48.
- Малікова І. П. Оцінка концентрації страхового ринку України, її зв'язок з процесом монополізації та конкуренції. *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 23. Ч. 3. С. 76–79.
- Нечипорук Л. В. Страховий ринок: закономірності становлення та розвитку в умовах глобалізації : монографія. Харків : Право, 2010. 280 с.
- Пурій Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Ефективна економіка* : електрон. журн. 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6609>
- Шіринян А. С., Шіринян Л. В. Конкурентоспроможність ринку банківських послуг України: фактор масштабу. *Економіка України*. 2019. № 2. С. 37–48.
- Шіринян Л. В., Шіринян А. С. Методологія комплексної оцінки відкритості ринків банківських і страхових послуг України. *Економіка України*. 2017. № 12. С. 34–51.
- Шумелда Я. П. Особливості конкуренції на страховому ринку. *Страхова справа*. 2007. № 2. С. 4–7.
- Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii : Zakon Ukrainy vid 05.07.2011 № 3567-VI. Retrieved from: <http://www.rada.gov.ua>.
- Zinchyk, S. M., Momot, O. M. (2013). Poniattia konkurentospromozhnosti yak ekonomichnoi katehorii suspilnoho rozvytku. *Aktual'nye voprosy povysheniia konkurentosposobnosti gosudarstva, biznesa i obrazovaniia v sovremennykh jekonomicheskikh uslovijah* : mezhhd. nauchno-prakt. internet-konf. Poltava, 14–15 fevralja. P. 1/2–2/2. Retrieved from: http://www.confcontact.com/20130214_econ/1_zinchik.htm#tabs_9
- Zolotarova, O. V. (2017). Ključovi tendentsii ta priorytety rozvytku rynku strakhovykh posluh v Ukraini. *Ekonomika i suspilstvo*. № 11. P. 413–420 [in Ukrainian].
- Klymenko, O. V. (2019). Napriamy vdoskonalennia rehulivannia rynku strakhuvannia. *Ekonomika Ukrainy*. № 7–8. P. 55–69 [in Ukrainian].
- Klymenko, O. V. (2020). Derzhavne rehulivannia ryнкiv nebankivskykh finansovykh posluh v Ukraini v umovakh yevrointehratsii. *Visnyk NADU. Serija «Derzhavne upravlinnia»*. № 1. P. 39–48 [in Ukrainian].
- Malikova, I. P. (2017). Otsinka kontsentratsii strakhovoho rynku Ukrainy, yii zviazok z protsesom monopolizatsii ta konkurentsii. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serija: Ekonomichni nauky*. Is. 23. Ch. 3. P. 76–79 [in Ukrainian].
- Nechyporuk, L. V. (2010). Strakhovy ryнок: zakonominosti stanovlennia ta rozvytku v umovakh hlobalizatsii : monohrafiia. Kharkiv : Pravo, 280 p. [in Ukrainian].
- Purii, H. M. (2018). Strakhovy ryнок Ukrainy: suchasnyi stan ta problemy rozvytku. *Efektivna ekonomika* : Elektronnyi zhurnal. № 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6609>
- Shirinian, A. S., Shirinian, L. V. (2019). Konkurentospromozhnist rynku bankivskykh posluh Ukrainy: faktor mashtabu. *Ekonomika Ukrainy*. № 2. P. 37–48 [in Ukrainian].
- Shirinian, L. V., Shirinian, A. S. (2017). Metodolohiia kompleksnoi otsinky vidkrytosti ryнкiv bankivskykh i strakhovykh posluh Ukrainy. *Ekonomika Ukrainy*. № 12. P. 34–51 [in Ukrainian].
- Shumelda, Ya. P. (2007). Osoblyvosti konkurentsii na strakhovomu rynku. *Strakhova sprava*. № 2. P. 4–7 [in Ukrainian].

Клименко Ольга Вікторівна,
головний спеціаліст відділу захисту прав споживачів
департаменту страхового регулювання та нагляду,
Національна комісія, що здійснює державне
регулювання у сфері ринків фінансових послуг,
01001, Україна, м. Київ, вул. Б. Грінченка, 3

Цитування: Клименко О. В. Методологія оцінювання
стану і концентрації ринку страхування при його дер-
жавному регулюванні. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне
управління»*. 2020. № 3 (98). С. 36–42.

Стаття надійшла: 01.09.2020

Схвалено до друку: 15.09.2020

Klymenko, Olha V.,
Chief specialist of the Consumer Protection Division
of the Insurance Regulation and Supervision Department,
National Commission, which carries out state regulation
in the field of financial services markets,
3, B. Grinchenko St., Kyiv, 01001, Ukraine
E-mail: polys5563@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-8111-5965>

Citation: Klymenko, O. V. (2020). Metodolohiia otsiniuvannia stanu i kontsentratsii rynku strakhuvannia pry yoho derzhavnomu rehulivanni [Methodology of assessing the condition and concentration of the insurance market under its state regulation]. *Bulletin of the NAPA. Series «Public Administration»*. Is. 3 (98). P. 36–42 [in Ukrainian].

Article received: 01.09.2020

Accepted: 15.09.2020